

A makói József Attila-emlékfa sorsa

A József Attila-emlékfa, ez az óriási, 200 évesnél is öregebb, már az 1821. évi hatalmas, a várost is elpusztító marosi árvizet is átvészelt, 1 méter törzsátmérőjű vadkörtefa a makói Liget utca 3. szám alatt levő villanytelep kertjében állott. *Vári József*, a villanytelep egyik közelmúltban nyugdíjba ment vezető munkatársa e fa pontos helyét is megmutatta néprajzos gyűjtőközösségünknek. A József Attila-emlékfa a Liget utcai kerítéstől – a Maros-töltés felé haladva, mintegy 37 méter távolságban, s *Pápay Endre* nyugalmazott iskolaigazgató felőli kerítéstől mintegy 7 méterre terebélyesedett a kert fölé, mely egykor *Kesztner Zoltán* villanytelep-igazgató kertje volt. Az irodalomtörténet tanúságai szerint „Az ifjú József Attila az öreg barátok közül – Kesztner Zoltán társaságában – töltötte a legtöbb időt” Makón. Sokan emlékeznek még rá, s a szájhagyomány is úgy tartja, hogy ezt az óriás vadkörtefát József Attila sokszor megmászta, s meg is pihent alatta. *Molnár Margit*, aki most 77 éves, s 17 éves korától nyugdíjba menetelég, mint a villanytelep alkalmazottja, pénztárosa dolgozott, jól ismerte József Attilát, aki szeretettel ragaszkodott Kesztner Zoltánhoz. A villanytelep igazgatójának volt egy tehene. Ez a tehén versírásra ihlette a szárnyait bontogató költőt, s a vers az adminisztrációban dolgozó lányok kezébe került. Jót derültek rajta, de íróját nem vették komolyan, sem a verset.

A József Attila-emlékfa tovább él, mert a Lengyel Írók Szövetségének Makón járt küldöttsége a még élő emlékfa rügyét repülőgéppel hazájukba szállította, ahol fába oltották. E tettükkel szép példáját adták József Attila-tiszteletüknek, szeretetüknek.

Az 1970-es évek elején épített 20 kilovoltos távvezeték nem kerülhette el a József Attila-emlékfa lombkoronáját. Emiatt a József Attila mászta ágak egy részét fűrészelte le, de az emlékfa 1979 Illés napja körüli ideig (július 20.) keményen ellenállt minden csapásnak, amikor is egy hatalmas vihar kidöntötte, s földre teperte a reves, korhadó „irodalmi emlék”-et.

Napközis, néprajzos gyűjtőközösséggel 1980. január első napjaiban sikerült megmenteni a József Attila-emlékfa néhány darabját. *Vári Józsi* bácsi fellelkesülve kezdeményezésünkön télen, hóban, szerszámokkal a kezében kiment a kertbe, megkereste az emlékfa helyét, s ott addig csákányozta a fagyos földet, amíg felhasználható tuskódarabokat nem tudott „elővarázsolni”. A megmentett emlékfa és tuskódarabok ezután iskolánk szülői munkaközösségének egyik tagjához, *Bajusz József* ácsmesterhez kerültek, aki körfűrészéhez külön fűrészlapot készített, s társadalmi munkában szép vékony lapokra vágta a tuskódarabokat.

Mindezek után a csiszolás, a fűrés, a lakkozás, a címkézés, az akasztóval való ellátás következett, majd a több mint 100 levélnek megírása, az ajándékot kapók listájának összeállítása, címkeresés, csomagolás, elküldés, illetve a helybeli illetékeseknek a személyes átadás.

Apró, de nem jelentéktelen dolog: gyűjtőközösségem tagjai még a csiszolóvászonnal lekoptatott port is összegyűjtötték, gyufásdobozba téve hazavitték, s féltve őrzik. Amikor az ajándéokra szánt darabokkal készen lettünk, akkor árultam el, hogy a legkisebb darabokból, szilánkokból mindenki – érdemei szerint – saját részére készíthet emléket. Újra felcsapott a lelkesedés lángja... Ezeket is úgy „felöltöztettük”, mint amit *Kádár Jánosnak*, *Aczél Györgynek*, a József Attila Emlékbizottság elnökének vagy éppen *Szabolcsi Miklós* akadémikusnak küldtünk.

A „Micimackó” nevű napközis néprajzos gyűjtőközösségemet mélyen áthatotta az ünnepi készülődés, s József Attilának, Makó „fogadott fiának” szelleme.

Nagy megtiszteltetés ért bennünket, amikor meghívást kaptunk az országos ünnepségsorozat keretében rendezett makói rendezvényre, ahol személyesen is megismerkedtek

küldötteink József Etelka nével, akivel már régebb óta leveleztünk, s azok közül is sokkal, akiknek küldtünk az emlékfá részéből. A Magyar Televízió felvételt készített a József Attila-szobor avatási ünnepségről, s közte küldötteink virágelhelyezéséről. Ezt a felvételt a Dél-alföldi Krónika című műsorban május 9-én sugározták – legnagyobb örömünkre. A Magyar Rádió kétszer foglalkozott az emlékfából készített emlék jelentőségével. Egy szép darabot, melyet *dr. Péter László* tudományos kutatónk ajándékozottunk – kiállítottak a Szegeden rendezett kiállításon.

Rácz Sándor

Jócsik Lajos ravatalánál

A végső búcsú mindenkor nagyon nehéz, de sokszorosan az, ha nemcsak az írótól, a közéleti személyiségtől veszünk búcsút, hanem elsősorban az embertől, aki hozzánk tartozott, a földitől, a sorstárstól, a baráttól, sőt bajtárstól. Együtt indultunk. Magam valamivel korábban, ami a búcsúzást még nehezebbé teszi, hiszen a fordított sorrend a természetes.

A kislalföldi táj gyermekei, Érsekújvár szülőttei vagyunk, azé a magyar vidéki társadalomé, amelyet egyként szerettünk és amely ellen egyként harcoltunk. Te legalulról indulva, a régi magyar vidéki társadalom legmélyéről – ahogy akkor hittük. De az ifjú korunk kezdetén ránk tört világtörténeti katasztrófa megmutatta, hogy ennél a mélységnél még mélyebb is van. „Állástalanná” vált mozdonyfűtő apád a XX. század harmadik évtizedében gázgyári segédmunkás lett, így kapaszkodott meg az élet peremén. Igen, az élet s a város peremén, hisz ott éltetek, ott állt a gázgyárral szemben, annak füstjében fuldokolva a kis családi ház. Itt nyikorogtak a szemet és kokszt szállító hatalmas társzekerek, amelyek nyomán örökké ott terjengett házatok felett a felvágott utca pora, míg távolabb egy darálómalom zakatolt, még távolabb a lókereskedők istállóiban nyerítettek a lovak – egy ugrásnyira volt Töleték a hatalmas Vásártér. Itt gyült össze időnként az egész kislalföldi táj földműves népe, itt jutott különleges élményhez – ha évente megjött a cirkusz – a kis Jócsik Lajosi, amikor a ponyva résein be-bekukkantott a cirkusz varázslatos világába. De itt jutott táplálékhoz – ha kiürült a Vásártér – a fekete kecske is, amely az apa állástalansága idején a család élelmezésének fő forrásává lett. Sőt szerény keresetforrása is, amikor egy szép napon egyetlen láda holmival megjelent a híres emigráns tanár, a későbbi atyai barát.

Ez volt tehát a kiindulópont, ahonnan a szülők emberfeletti erőfeszítésével a gimnázium felé elindultál, megszakítva – amikor apád már fáradni kezdett – hajnalonként egy kis lámpagyújtogatással a tudományok csarnokába vezető utat. Igen, ez a József Attila-i közeg, ez volt ifjúkori világod, amelyből – néhány évtizeddel korábban – nagy földink, *Kassák Lajos* is elindult. Zord világ, kisebbségi sorssal tetézett magyar alvilág, amelyből nagyon meredek út vezetett ki és föl. De Te nemcsak a táj és a magyar vidéki társadalom gyermeke voltál, hanem a forradalmi kor fia is. És ha a történeti katasztrófa folytán mélyre zuhant szüleidben volt erő fiúk taníttatásának áldozatát vállalni, Benned volt erő és elszántság ezen a meredek úton elindulni, sőt versenyre kelni szerencsésebb kortársaiddal.

Hamarosan megtaláltad az utat a kibontakozó forradalmi munkásmozgalomba bekapcsolódó érsekújvári proletárokhoz, akiknek körében számtalan baráttra találtál, majd később azokhoz a fiatal kortárs diákokhoz és értelmiségiekhez, akik az akkori Csehszlovákiában népük fennmaradásának új útjait keresték. Ott voltál az útkeresők első soraiban. Hisz talán Te voltál az első munkásgyermektábor megszervezője Sókшелöcén, ahol már